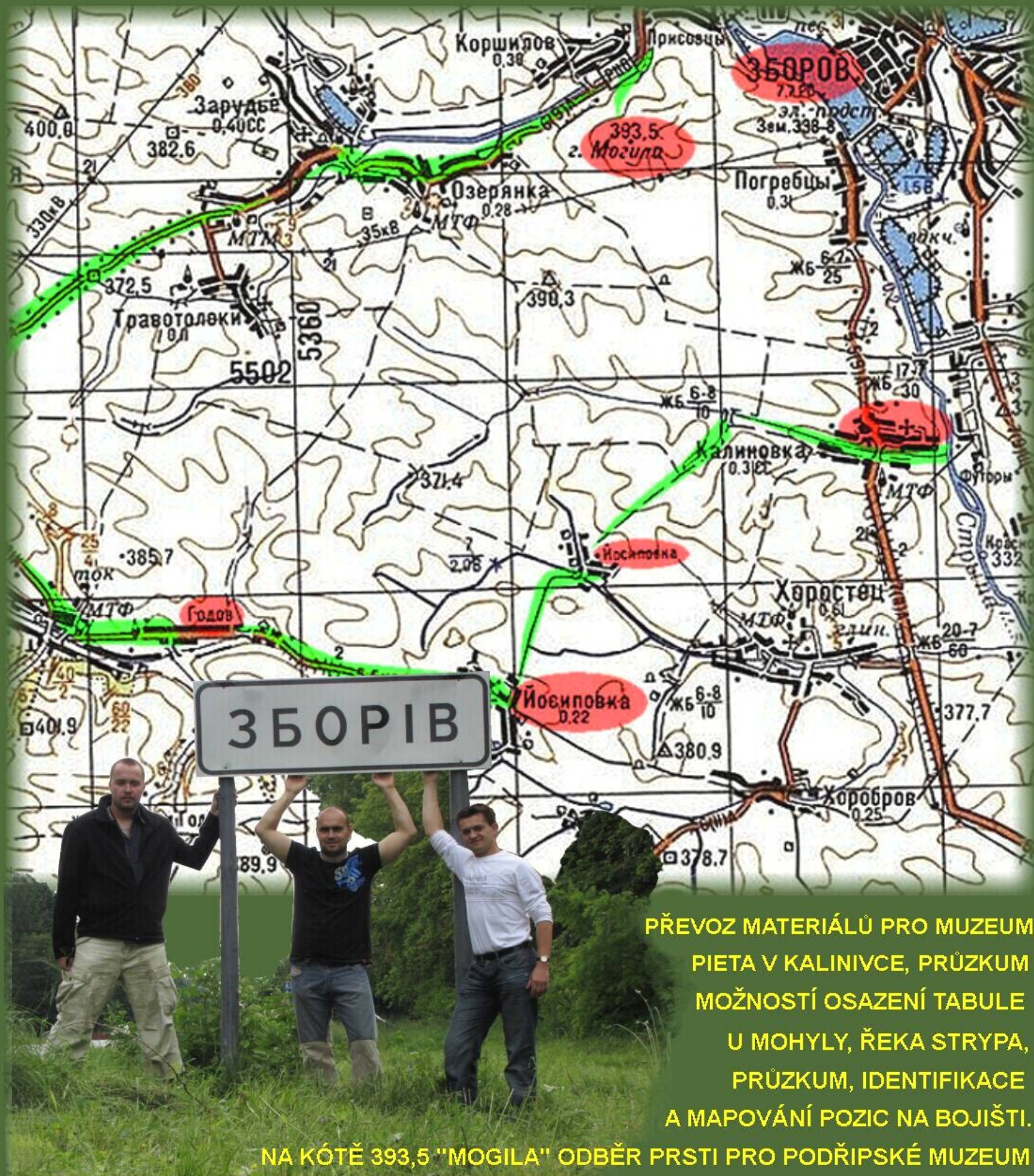

ZBOROV 2010

ZPRÁVA O CESTĚ ČESKOMORAVSKÉ PRACOVNÍ SKUPINY, ČERVEN 2010

PŘEVOZ MATERIÁLŮ PRO MUZEUM,
PIETA V KALINIVCE, PRŮZKUM
MOŽNOSTÍ OSAZENÍ TABULE
U MOHYLY, ŘEKA STRYPA,
PRŮZKUM, IDENTIFIKACE
A MAPOVÁNÍ POZIC NA BOJIŠTI.

NA KÓTĚ 393,5 "MOGILA" ODBĚR PRSTI PRO PODŘIPSKÉ MUZEUM

ZPRÁVA O CESTĚ ČESKOMORAVSKÉ PRACOVNÍ SKUPINY NA ZBOROVSKÉ BOJIŠTĚ červen 2010

Nejprve „osoby a obsazení“ a také stručný nástin okolností, které vedly k realizaci cesty:

Pánové František Macek z Bechlína¹ a René Kontra z Neratovic, které svedl osud na jedno pracoviště, se tam pravidelně setkávají s Daliborem Filáčkem. Zakládajícím členem volného sdružení Background (přátelé vojenské historie) a také místopředsedou mělnické jednoty Čs. Obce Legionářské. Ten je tak trochu nakazil vyprávěním o své cestě ke Zborovu v roce 2007. Tehdy se tam vydal s mělnickou skupinou a kromě prsti z bojiště přivezl řadu podnětů týkajících se toho, co by bylo třeba udělat pro muzeum ve Zborově, pro identifikaci historických míst na bojišti a pro zvýšení povědomí o Bratrské mohyle v Kalinivce. Postupně tak vznikla malá, ale podstatná kolekce textů, map a obrázků, které by bylo třeba do ukrajinského Zborova dopravit a předat je k užívání tamnímu muzeu.

Franta Macek se pustil do příprav. Prostudovat realie bojiště a naplánovat cestu se podařilo bez problémů, horší to bylo s „nábořem“ posádky. Jak už to bývá, zpočátku nadšení zájemci postupně odpadali a vypadalo to, že nakonec pojedou pouze dva – Fanda s Rendou. Čirou náhodou se ale našel třetí člen teamu, Milan Žatka z Horky nad Moravou. Někdy v květnu 2010 napsal na webové stránky <http://background.webnode.cz/>, kde je mise Zborov 2007 zmiňována, požádal o podrobnosti a zkušenosti s tím, že by se tam také rád vydal. A protože tyto stránky spravují bratři Filáčkovi, netrvalo dlouho a Milan byl přesměrován na Frantu a Reného. Spjoval je zájem o naši historii a také fakt, že všichni tři měli někoho ze svých předků v I. nebo II. světové válce. Pak už nebyl problém naplánovat itinerář tak, aby do expedičního vozidla, jedoucího ze středních Čech mohl Milan cestou „přistoupit“.

Tolik tedy úvodem o tom, co výpravě předcházelo. Nyní stručný přehled cílů a záměrů cesty:

Pro akci s mottem SENTIO, REQUIRO, PER-SIGNO² byly stanoveny následující cíle:

- 1/ V rámci pietního aktu u Bratrské mohyly v Kalinivce vztyčit vlajku, položit květiny a symbolicky položit kámen z hory Říp. Bude-li to možné, setkat se s občany Kalinivky, kteří o areál pečují. Najít vhodné místo pro budoucí umístění kovové desky s dvojjazyčným informačním textem o mohyle (maketu této desky v měř. 1:1 poté předat muzeu).
- 2/ Dopravit do Zborova a v muzeu předat:
 - ukrajinsko-český text stručně popisující jak bitva probíhala a jaký byl její význam pro ČSR;
 - koláž s dvojjazyčným textem a ilustracemi;

¹ Sbor dobrovolných hasičů Bechlína uvádí ve svých análech k 10. výročí existence (v roce 1922) zápis o účasti členů sboru ve Světové válce. Z celkového počtu 25 činných členů jich prošlo zákopy Velké války 24 a jedním z nich byl Antonín Stach. Narodil se 28. 9. 1892 v Bechlíně, do legií vstoupil 5. 1. 1917. Je evidován jako voják 1. střeleckého pluku a později jako šikovatel 1. dělostřelecké divize.

² SENTIO, REQUIRO, PER-SIGNO = Poznat, najít, zaznamenat

- zalaminovanou barevnou mapu bojiště;
- barevnou mapku východní fronty ke dni 2. 7. 1917;
- nerezovou maketu dvojjazýčné tabule, vysvětlující historii Bratrské mohyly v Kalinivce, k ní nerezový stojan a zalaminovaný barevný snímek mohyly. Pokusit se zjistit, za jakých podmínek bychom originál s plastickým písmem (jeho výroba je rozjednána) mohli umístit přímo k památníku;
- spotřební materiál pro instalaci (připínáčky, izolepa, hřebíčky a háčky)

- 3/ Projet, nebo projít prostor bojiště s cílem identifikovat a zaznamenat dnešní terén v místech, kde byly známé pozice a probíhaly významné bitevní linie. Pro tento úkol byly prostudovány dobové mapy, náčrtky a popis bojiště od gen. (tehdy por.) Stanislava Čečka.
- 4/ Na závěr dosáhnout výšiny Mogila 393,5 m.n.m. a slavnostně zde odebrat prst, která bude převezena domů a předána Podřipskému muzeu v Roudnici nad Labem.

A jak to celé probíhalo?

23.6. 2010 ve 23:45 Fanda vyjíždí z Bechlína.

24. 6. Těsně po půlnoci je nabrán na palubu Renda a klidný průběh noční cesty naruší jen svéhlavá GPS, která nás někde u Pardubic vede oklikou přes můstek a mezi sloupky, kde se tak tak protáhneme (po sklopení zrcátek). Nakonec se ale „najdeme“ a už bez potíží ujíždíme směr Olomouc. V Horce nad Moravou krátké hledání Milanova bydliště a posádka je kompletní. Pokračuje po E462, v Českém Těšíně přejezd do Polska a kolem Krakova, Tarnowa a Rzesówa na hranice s Ukrajinou.

Dálniční poplatky: v 07:45 placena dálnice A4, 8,-PLN³ mýtného vybíráno v Brzeczkwicích a v 08.11 hod placení 8,-PLN v místě Balice. Mezi polskou Medykou a ukrajinskou Šeginí je celnice, jejíž přechod si vyžádá 2 hodiny. To není tak hrozné, jak by se na první pohled zdálo, zpátky to bude trvat hodin 4,5 ...

Potom už přicházejí první dojmy z ukrajinského cestování (a všichni se shodují, že si stav silnic představovali mnohem horší, než je ve skutečnosti).

Průjezd Lvovem a navečer **ubytování v Rusalce** (vyzkoušený motorest za Lvovem u obce Kuroviči).

25. 6. Odjezd v 07:00, v 7:25 tankování LPG. Před Zoločivem, u tabule „Zoločivské polesí“, krátká „trhací“ zastávka na polní kytky, které položíme k mohyle. V Zoločivě výměna peněz, za autobusovým nádražím na náměstí je polsko-ukrajinská banka evropského stylu a v ní rychlé a pohodové jednání. Odtud směrem na

³ **Złoty** [zuoty] (hovorově zlotówka [zuotuvka]), zkratka PLN; jednotka polské měny, dělí se na 100 grošů. Do oběhu byl dán v roce 1924 peněžní reformou ministra financí Władysława Grabského, kdy nahradil polskou marku. Momentální kurz: 1 PLN = 6.22 CZK.

Tarnopol - Ternopil (a tedy i na Zborov - Zboriv) zastávka u vojenského hřbitova ukrajinské divize SS Galicia⁴.

Po odjezdu od hřbitova následuje po chvíli ještě druhá zastávka. Tentokrát na místě, které sice již souvisí s bitvou u Zborova, ale ne s tou „naší“. Jedná se o mohylu s křížem na místě vítězného střetu kozáků **Bogdana Chmelnického** s polskou šlechtou v roce 1649⁵. Mohyla je vpravo od silnice, nelze přehlédnout. Zajímavý je pylon, stojící opodál. Na něm je text tabulky v ukrajinštině, polštině a turečtině (?), který říká:

„VĚČNÁ VZPOMÍNKA PADLÝM NA TĚCHTO POLÍCH VE VZDÁLENÉM ROCE 1649 OD VDĚČNÝCH POTOMKŮ ZA TO, ŽE UČÍ NÁS ŽIVÉ VE TŘETÍM TISÍCILETÍ, JAK ŽÍT V MÍRU, SHODĚ A POROZUMĚNÍ.“

A pod tím ještě dovětek: „PADLÝM BOHATÝRŮM OD UKRAJINSKÝCH KOZÁKŮ“.

Už tady je na první pohled vidět, že pojem Zborov přináší ukrajinské veřejnosti úplně jiné téma, než nám, Čechům, Moravanům a Slovákům.

Uděláme si tady samozřejmě pár fotek, některé obohacené opakovaným sprintem do strmého svahu mohyly, aby se povedla exponovat hromadná fotka na samospoušť. Nepovedla se na první pokus, na druhý, ani na třetí pokus, no, snad to dodatečně napravíme.

V takovém Zoneru, či Photoshopu by to přece neměl být žádný problém... konečně, výsledek posuďte sami:

⁴ **Divize SS Galizien:** Několik tisíc dobrovolníků divize prošlo výcvikem a vzniklo i několik policejních pluků SS, které se účastnily protipartizánských akcí, později v roce 1944 byly včleněny přímo do divize. Divize se účastnila bojů proti partyzánům v okolí Lublina. I dnes je několik nejzávažnějších zločinů této divize SS, při nichž byly zavražděny stovky Poláků, včetně žen a dětí, vyšetřováno polským Institutem paměti národa. O způsobech boje této divize svědčí případ, kdy v blízkosti městečka Kozow její příslušníci za spoluúčasti UPA a ukrajinské Hilfpolizei přibíjeli polské děti na staré stromy v místní aleji. V červenci 1944 se dostala divize SS Galizien u města Brody do bojů s Rudou armádou. Po několika dnech byla zcela rozbita. Z obklíčení se dostalo okolo 3000 ukrajinských SS. Tento stav byl později posílen asi na 10000 mužů, převážně z řad Ukrajinské povstalecké armády. Některé oddíly potom bojovaly na Slovensku proti SNP. Také tady se její příslušníci dopustili řady těžkých válečných zločinů. Po následném protipartizánském působení ve Slovinsku divize ještě v okolí rakouského Grazu na počátku dubna 1945 bojovala s postupující Rudou armádou. V rámci snah o sjednocení zbytků ukrajinských proněmeckých sil v posledních týdnech války došlo k „ukrainizaci“ divize a jejímu začlenění do Ukrajinské národní armády. Nakonec tyto jednotky opustily v Čechách linii fronty a 7. května se vzdaly britské a americké armádě.

Převzato z <http://www.irucz.ru/cz/zpravy/>

⁵ **Bitva u Zborova (1649)**, se odehrála u města Zboriv (dnes v Ternopilské Oblasti), jako součást Chmelnického povstání, mezi spojenými silami Krymských kozáků a Korunní armády Polsko-Litevského společenství. (**Neplést s Bitvou u Zborova 1917**)

Korunní síly o síle kolem 25 000 mužů, vedené králem Janem II Kazimírem z Lublinu, osvobodily v březnu síly obležené ve Zbaraži a setkali se s kombinovanými kozáckými silami, vedenými hejmanem Bohdanem Chmelnickým a chánem Íslámem III., kterých bylo kolem 80 000. Poláci byli překvapeni během přechodu řeky Strypy. Následná bitva trvala dva dny a byla velmi krvavá. Po dvou dnech si Poláci vyžádali vyjednávání. Chán, následovaný Chmelnickým mezi ně přijeli, pravděpodobně poté, co byli někteří Poláci podplaceni. Výsledkem byla dohoda známá jako Zborovské ujednání (pakt). Dohoda přinášela jisté výhody kozákům, i když zároveň přinesla menší zisky, než Chmelnický očekával od své kampaně. Boj samotný byl v době, kdy příměří vstoupilo v platnost, bezvýhodný a obě bojující síly zůstaly na bitevním poli vlastně neporažené.

Volně přeloženo z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Zboriv_\(1649\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Zboriv_(1649))

Nasedneme, je to už jenom malý kousek cesty a vjždíme do městečka **Zborov**. Cíl cesty, magické jméno pro všechny, kdo něco málo chtějí vědět o naší historii.

Projedeme Zborovem, ještě překonat řeku Strypu směrem na jih a jsme v centru československých linií, v bývalé vsi Cecové, nyní **Kalinivce**.

Nejprve zastavení v Československé ulici u kamene s textem:

POUTNÍČE POSTŮJ! VZDEJ ÚCTU PAMÁTCE 190 ČESKOSLOVENSKÝCH VLASTENCŮ POCHOVANÝCH NA CECOVSKÉM HŘBITOVĚ, KTERÍ PADLI ZA SVOBODU, MÍR, ZA KRÁSNĚJŠÍ BUDOUCNOST SLOVANSKÝCH NÁRODŮ!

Od tohoto kamene na konec ulice je to jen pár desítek metrů a tam už je jeden z cílů dnešní pouti - místní hřbitov a na něm, v místě původního hromadného hrobu, památník padlých československých legionářů, nazývaný **Mohyla Bratří**, nebo **Bratrská mohyla**.

Připravíme si potřebné věci, nacvičíme pohyb při pokládání květin a jdeme na to. Velká česká, potažmo československá vlajka (to je fajn, že se od sebe neliší!) je bez problémů vztyčena na stožár a krásně vlaje ve větru. Natrhané kytice se stužkou jsou položeny na mramorový piedestal a hned vedle nich je umístěn kámen z Řípu, opatřený mosaznou tabulkou⁶.

Na památku si podepíšeme malou vlaječku. Potom jsou nafoceny záběry okolí a mezi nimi také různé možnosti umístění nerez. dvoujazyčné tabule s vysvětlujícím textem, která by tady měla být pokud možno co nejdříve napevno umístěná.

Tuhle předáme muzeu, druhý identický exemplář byl převezen do Brna br. MUDr. Janovi Kuxovi, který sem zřejmě ještě pojede a třetí tabule, s plastickým písmem, je nyní ve výrobě. Bylo by ji sem potřeba dostat oficiální cestou, samozřejmě pokud možno nejpozději do termínu výročí 2017.

U Mohyly mezitím čtyři místní lidé sekali trávu, zametali a uklízeli. Naše činnost na ně bezpochyby zapůsobila, zvláště když si Franta oblékl svou uniformu velitele Sboru dobrovolných hasičů v Bechlině. Uniforma a zejména čepice brigády dělají divy! Dali se s námi do řeči, říkali, že tady

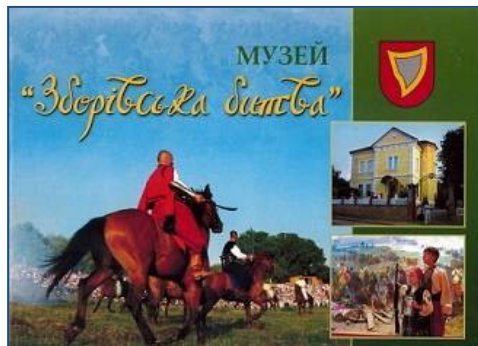
⁶ **Místo nalezení kamene:** cesta u obce Ctiněves (mapka viz přílohy).

Hmotnost: 3.8 kg. Mosazná destička rozm.: 50 x 100 mm, na ní nápis: „Hora Říp, 459 m.n.m., Česká republika“

už 15 let uklízají dobrovolně a zadarmo, že výstavbu nové zídky, která nahradila železný plot s brankou, prý údajně financuje nějaký mecenáš ze Zborova a také nám říkali, že starosta z r.2007 Mykola Nadozirnyj už dáááávně nestarostuje! (Proto neodpovídal Mělnickým na dopisy!)

Předali jsme jim nějaké dárky a potom, po jistém ostýchání, byla ta příjemná atmosféra hromadně zapita výbornou moravskou slivovicí. Při ní pokračovalo srdečné povídání a pak už přišlo rozloučení.

Přejeli jsme do Zborovského muzea. Je otevřené a starý muzejník s poraněným okem má teď mladého pomocníka. Když nabídneme dovezené materiály, dočkáme se, zejména od toho mladšího, poměrně vlažné odezvy. To je smutné, čekali jsme radost z dvojjazyčných textů a z možnosti obohatit expozici, ale slyšíme je samé „**my padumájem, málo miesta...**“ Nakonec je to pochopitelné, je to jejich muzeum, muzeum jejich bitvy a jejich historie a maximum, co pro nás udělali je, že vyčlenili ty 3m² pro Československo. Máme intenzivní pocit, že víc se tady asi dělat nedá.

Ten koutek v muzeu, věnovaný naší bitvě, považujeme nejen za nedostatečný, ale i za nedůstojný a mělo by se s tím něco dělat...jenže to je spíš na českých a slovenských aktivitách, nejlépe na vládní úrovni a s podporou MNO a ČSOL. **Ideální by bylo vybudovat malý československý muzejní objekt přímo v Kalinivce**, třeba i s výhledem na bojiště a s možností ekonomického, ale i společenského přínosu jejím obyvatelům. Ti si to jistě za dlouhá desetiletí péče o památku padlých československých legionářů zaslouží a je více než pravděpodobné, že by správa našeho muzea byla v dobrých rukou.

Prohlédneme si ještě místnost přiléhající k tomu „našemu“ koutku. Tématem je tady druhá světová válka a ve velké míře je zde zastoupena divize Galicia (náborové letáky) a samozřejmě osobnost S. Bandery. Renda neodolá, sáhne do regálu a rychle si aspoň potěšká poměrně zachovalý nález – kulomet MG42. Není mu ale dopřáno „pochovat“ si ho příliš dlouho, ostražitý muzejník je přísný. (Nicméně fotku Milan pořídil stihnul...)

Muzeum opouštíme s poněkud smíšenými pocity a míříme znovu ke Kalinivce. Jedeme známou cestou a v obci pak ještě jednou míjíme vlevo ulici Československou. Pokračujeme hlavní ulicí od Zborova, která Kalinivkou klesá k jihu a v jejím nejnižším místě je křižovatka. Rovně jí prochází cesta na Chorošec a Rogatin, doprava odbočuje uježděná „polňačka“, která pokračuje „Cecovským údolím“⁷ dál na Josipovku a Hodov. To bude naše další trasa, zde zahájíme průzkum bojiště. Nyní ale zatačíme doleva na prašnou cestu procházející vesnicí (rovnoběžně s ulicí Československou, ale poněkud níže) a ta nás dovede kolem poslední chalupy až **k řece Strypě**.

⁷ Pohyb v terénu vyžadoval použití jak současné, tak historické mapy a jejich soustavné porovnávání.

Tady máme drobný úkol - identifikovat místo záběru na řeku, známé z dobových fotografií. Daří se to celkem snadno, břeh, rákosí i reliéf obzoru je pořád stejný, jen nějaké to elektrické vedení přibýlo (pořídili jsme hodně záběrů, zde je uvedeno srovnání jednoho z nich s historickou fotografií).

Nyní následuje popis hlavní a **podstatné etapy naší mise**, kterou je - na předchozí přípravu náročný - **průzkum bojiště**. Podrobné zpracování celé jeho trasy je pro svůj rozsah umístěno ve zvláštní příloze „**CESTA BOJIŠTĚM**“. Je tam přiložená mapka s očíslovanými body zastávek, z nichž byly pořízeny orientované fotografie terénu. Každá z nich je opatřena krátkým popisem a je udán směr pohledu.

Naše výprava měla velké štěstí, protože jí předcházelo suché počasí a cesty v terénu byly sjízdné. Podle vyjádření místních obyvatel Kalinivky dokáže Cecovský potok proměnit úvozy v neprůchodné bažiny.

Zahajujeme tak, že se od **Strypy** vrátíme Kalinivkou zpět, silnici přejedeme kolmo na „polňačku“ (jak již bylo řečeno, za mokra je sjízdná pouze offroadem, nebo traktorem). Po ní dojedeme až ke křížku, kde užší cesta odbočuje doprava (jsme blízko místa, kde se nacházel štáb 1. čs. střeleckého pluku). My odbočíme doleva a další trasa průzkumu pak vede **Cecovským údolím**. Vlevo je mokřina s potůčkem, známým z dobové literatury jako „Cecovský potok“. Podél cesty vpravo (a potom, po přejetí malého mostku přes potok podél cesty vlevo) je taženo elektrické vedení. Terén zde pozvolna stoupá.

Po výjezdu na nejvyšší bod této oblasti zastávka, před námi je **Folvark Cecůvka**⁸ (jedna budova v zeleni hned vlevo do silnice, další budovy za zatáčkou na obou stranách cesty). Folvark Cecůvka se dnes jmenuje **Josefůvka (Йосифівка)**, s níž tvoří jednu obec, i když s ní místopisně spojený není (je od ní vzdálený cca 1–1,5 km). Místo, kde stojíme, podle všeho odpovídá pozici na 1. linii 2. střel. brigády. Elektrické vedení podél cesty vede kolmo k linii vedení, které jsme míjeli cestou v „Cecovském údolí“. Na ssz. obzoru lze dalekohledem spatřit ukrajinskou kozáckou mohylu bitvy v roce 1649.

⁸ Termín „**folvark**“ je převzatý z dobových dokumentů o bitvě. Významově jde o přepis slova **vollwerk**, což je obranné postavení, zděné opevnění. Často jde o opěrný bod zřízený v nějaké usedlosti nebo statku.

Po přesunu na mírný svah vlevo od nás se otevře pohled na jihovýchod, ve směru na „Chorošec“ (Хорошец), kde byl v roce 1917 umístěn štáb 2. sčeleckého pluku.

Během další cesty mineme první domek „Folvarku Cecůvka“ (dnes Їосипівка). Další z domků má vzhled zdíva a některé prvky, zejména cihlové oblouky nad okny, které vypadají jako dost staré. Je docela možné, že budova pamatuje boje před devadesáti lety. I zde se v roce 2010 bydlí.

Když obec projedeme a zastavíme v táhlém stoupání jižně od ní, vidíme při zpětném pohledu, že zeleň, která jí obklopuje, vybíhá k severozápadu výběžkem, poměrně přesně kopírujícím tehdejší průběh naší první liniie. Podíváme-li se odtud na jihozápad, je už vidět vlastní obec „Josefůvka“ (Їосипівка), zatímco směrem na severozápad se za cestou terén svažuje do mísovitého mokřinatého údolíčka, v němž se pasou se koně. Za nimi terén k severozápadu stoupá. Místo přesně odpovídá pozici potůčku s mostkem, zakresleným na historické mapě.

V Josefůvce krátká zastávka za křižovatkou (na historické mapě je to místo označeno názvem Dvorec), ptáme se na cestu domorodce. Na fotce je zachycen zlatoušty děda, nechtěl mluvit rusky, i když rozumí. Staré místopisné názvy mu samozřejmě nic neřikaly. Nicméně nám poradil a na základě jeho instrukcí se vracíme na křižovátku a odbočujeme z Josefůvky na západ, ve směru na **Hodov**. (Podrobný popis průchodu bojištěm viz přílohy).

Zhruba před polovinou cesty z Josefůvky do Hodova klesáme do úvozu, ke **křížku** značenému na historické mapě. V terénu se však nalézt křížek nepodařilo, možná je ukrytý v křoví někde kolem. Po nějakých 100 metrech vidíme vpravo od cesty zanedbanou budovu průmyslového vzezření (avšak v jedné části se bydlí) – a i když nikde nevidíme předpokládaný tovární komín, jedná se s největší pravděpodobností o původní **lihovar**⁹. Bude mu sto let a stále stojí...

Po nafocení tohoto objektu, známého z map i literatury, pokračujeme a projíždíme **Hodov** (Godov). Je to poměrně velká obec, větší než Kalinivka, se dvěma kostely, stojí tu nové domy. Uprostřed obce je křižovátka zpevněných cest, které se dají projet i za deště. Na ní odbočíme doprava, následuje poměrně

⁹ Zde se setkala třetí rota s odporem, avšak rychlým bodákovým útokem odrazila nepřítele a zbylé živé vzala do zajetí... V 15 hodin naše rozvědka přinesla zprávu, že na linii Godov - Travotloky jsou pouze slabé nepřátelské oddíly. (Z deníku legionáře J. Krulicha)

velké stoupání a pak dosahujeme nejvyššího místa v této oblasti (390 m.n.m.); jsme téměř na úrovni výšiny Mogila. Je zde asi 270° výhled (s – jz). Západně za Godovem je vidět les, fotíme. Následuje klesání ke křižovatce s hlavní silnicí (už asfaltové) spojující Berežany se Zborovem. Po ní jedeme doprava na **Jezerjanku a Koršilov** (foto: výjezd na Mogilu vpravo, domek vlevo je již v Koršilově).

Za Jezerjankou (Озерянка), na kraji **Koršilova**, se otočíme zpět a jedeme vlevo od silnice na kraj lesa, lesní cestou nahoru (viz. menší fotka, pořízená po otočení mobilem přes přední okno – Mogila je nyní vlevo a je vidět lesní cesta, která k ní od silnice stoupá) a po poli výjezd na nejvyšší místo krajiny - na tu důležitou kótu, kterou bylo tehdy třeba dobýt.

Kolem se rozkládají táhlé zborovské pláně a představitivost nám umožňuje vrátit se o těch 93 let zpátky.

Citujme nyní z článku Bitvy u Zborova od autora Bc. Pavla J. Kuthana, uveřejněného na stránkách http://www.pamatnik.valka.cz/novy/cz/cl_zborov.php:

...Další rychlý postup Čs. brigády zatím znemožňoval neúspěch ruské 4. finské divize, která nedokázala prorazit útokem na silně opevněné rakouské postavení „Mogila“. Odpoledne však byla do boje nasazena i záloha Čs. brigády, jejíž součástí byl i ruský úderný prapor, a podařilo se „Mogilu“, již zuřivě hájil II. a III. prapor 86. pluku nepřítele, úspěšně dobýt. Útok mohl pokračovat. Cenné kulometry v dobytých zákopech nepřítele byly většinou ihned čs. dobrovolníky obráceny proti nepříteli a zahájena z nich palba...

Jsme na místě: **zborovské bojiště, kóta 393,5 m.n.m. - Mogila**

Dává do deště, ale to nám vůbec nevadí. Na opticky nejvyšším a přitom pokoseném místě odkryjeme drny a provedeme odběr prsti. Řeklo by se obyčejná hlína, jenomže souvislosti a historie z ní dělají historickou vzácnost, skoro by se dalo říci relikvii. Renda se poohlédne kolem, Milan fotí, Fanda zaměřuje a zapisuje. Následuje ještě práce na dokumentárních fotografiích a filmu. Na závěr rozvineme malou vlaječku, máme pocit radosti ze splněného úkolu a také zvláštní povznesenou náladu, že jsme tady, v těchto slavných místech. Připomeňme si tyto chvíle ještě jednou několika fotografiemi:

Z Mogily návrat na silnici stejnou polní cestou, odbočíme doprava a pokračujeme na rozcestí nedaleko kozácké mohyly, tady odbočíme znovu doprava a pokračujeme Zborovem do **Ježerné**. Cílem je místní hřbitov a na něm hledání náhrobku legionáře **por. Jaroslava Vilímka¹⁰**, který podlehl zranění od dělostřelecké palby 10 dní před bitvou.

Znali jsme stav jeho pomníku z fotografií, pořízených členy Jednoty ČsOL Mladá Boleslav při návštěvě Ježerné v roce 2004. Protože nám tento stav připadal dost omšelý, bylo v plánu pomník nalézt, očistit a zlatou barvou obtáhnout nápis se jménem. Bohužel jsme neuspěli.

Značně rozlehlý hřbitov se táhne v obci vpravo (jižně) od silnice, vchod do něj se však nemusí moc hledat, protože oplocení je minimálně na deseti místech přerušené. Všechno je velmi zarostlé, výška plevelu dokáže ukrýt i statného Moraváka. Nabízejí se nám úplně Kavkovské scenérie (možná i něco z Hitchcocka), když se objeví nálety obrovských kolonií havranů (pořízen zvukový záznam na video v mobilu). Po zhruba hodině marného hledání náhrobku odjždíme.

Navečer návrat do Rusalky, skromnější večeře, balení a nocleh.

¹⁰ **VILÍMEK Jaroslav** Igor (o.č. 4332), podporučík 6. roty 1. stf. pluku. Narozen 2.5. 1890, Lysá nad Labem. V civilním životě úředník. V čs. vojsku od 29.8.1914 ("starodružiník"). Padl 23.6.1917 u Zborova. Pohřben 24.6.1917 na hřbitově v Ježerné. In memoriam povýšen MNO 21.7.1923 z poručíka /podporučíka rus. leg./ na kapitána dnem 23.6.1917. V současnosti pohřben: Ježerná (foto hrobu v textu)

25. 6. odjez od Rusalky v 08:15, před Lvovem tankování u firmy **OKKO**. Doporučujeme, je to výborná pumpa, jak v západní Evropě. Skvělá káva, **velká nabídka map** (!). Na periferii Lvova ještě krátké zastavení na nákup českého piva, ale i dárků místní produkce a utracení posledních hřiven.

Objedeme Lvov a směřujeme k hranici, v 11:40 hod jsme ve frontě a GPS nám hlásí, že do EU to máme už jen 170 m...

Jak již bylo řečeno na začátku Reportu, čekání na přejezdu do Polska se při zpáteční cestě protáhlo na 4,5 hod, průměrná rychlost pojiždění ve frontě nám teď vychází 120 cm/min. Potěšující je pouze pohled na displej GPS. Protože v paměti nemá mapy Ukrajiny, ukazoval pouze monotónní zeleň. Tady se však na horním okraji začíná objevovat síť silnic, signalizující, že už zase vjíždíme „do mapy“.

Chce to jen trpělivost s čekáním a s polskými celníky, kteří nás nechávají vše vyložit („wszystku bagaż otwart“)...

Mezitím pozorujeme organizované pašování – boss v autě to všechno sleduje, zatímco „pěšáci“ s igelitkami pendlují sem a tam přes hranici. Bije to do očí a celníci nic nevidí...

Polskem projedeme přes **Lesko, Sanok a Rymanów**. Pohybujeme se v místech bojů 2. čs. paradesantní brigády. Ta byla vycvičená pro činnost v týlu nepřítele, ale sovětské velení jí nasadilo hned na začátku dukelské operace jako obyčejnou peší jednotku. Místo toho, aby na Slovensko, kde už začalo povstání, byla včas shozena, opotřebovávala své síly v pozemních bojích právě ve zmíněném prostoru. Brigáda se pak bohužel dostala na pomoc povstání až někdy na začátku října 1944 a to už bylo pozdě.

Protáhneme se polským městem Dukla, vystoupáme na hranice, do Dukelského průsmyku a pak už je tady Slovensko. Ještě prohlídka památných míst Karpatsko-dukelské operace, ale to už patří k úplně jinému tématu, než je Zborov. Pro ilustraci tedy jen několik z těch mnoha pořízených snímků:

Zpáteční cesta včetně noční jízdy kolem nasvíceného Spišského hradu už je jenom tečkou za letošní akcí. Máme dobrý pocit, že se nám snad podařilo nasbírat pár informací, které by mohly aspoň trochu pomoci příštím návštěvníkům tohoto místa. Místa, které si bezpochyby zaslouží naší pozornost, zájem.

NĚKOLIK PŘÍLOH NA ZÁVĚR:

1 ÚDAJE O VYZDVIŽENÍ KAMENE Z HORY ŘÍP

Byli jsme si vědomi faktu, že pokud zvedneme na cestě na Řípu nějaký kámen, který pak položíme k mohyle u Zborova, je to naše soukromá záležitost. Ovšem pokud chceme kámen z Řípu vylomit, je to již diskutabilní problém, stejně jako jeho umístění do těla mohyly.

Proto jsme kámen pouze zvedli v místě vyznačeném na mapce a k mohyle jej poté pouze položili (nijak neupevňovali).

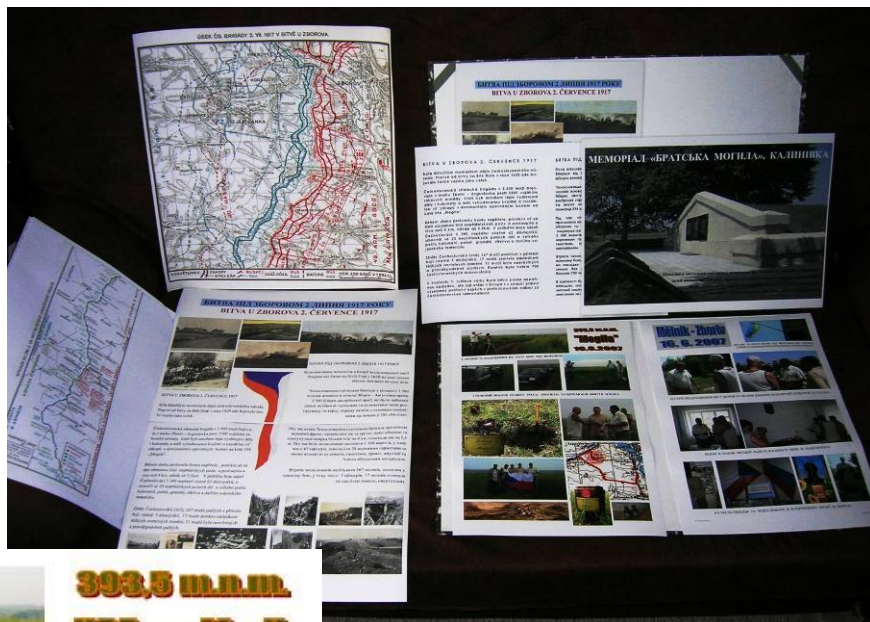
2 SOUBOR MATERIÁLŮ PŘIVEZENÝCH ZBOROVSKÉMU MUZEU

Po zkušenostech z minulé návštěvy byly jako dar muzeu připraveny a převezeny následující materiály:

1/ ukrajinsko-český text, stručně popisující jak bitva probíhala a jaký byl její význam pro ČR;

2/ koláž s dvojjazyčným textem a ilustracemi;

3/ laminovaná barevná mapa bojiště;

З МЕРОМ М. НАДОЗІРНИМ НА ПОЛІ БОЮ ПІД ЗБОРОВОМ

СПІЛЬНИЙ ПОШУК ПУНКТУ 393,5 М. «МОГИЛА» ТА ЦЕРЕМОНІЯ ВЗЯТТЯ ЗЕМЛІ З

4/ barevná mapka východní fronty;

5/ nerezová maketa dvojjazyčné tabule, vysvětlující historii Bratrské mohyly v Kalynivce a k ní nerezový stojan + zalaminovaný barevný snímek mohyly.

6/ spotřební materiál pro instalaci (připínáčky, izolepa, hřebíčky a háčky)

Na další straně je dvojjazyčná koláž se stručným základním popisem průběhu a významu bitvy:

БИТВА ПІД ЗБОРОВИМ 2 ЛИПНЯ 1917 РОКУ

BITVA U ZBOROVA 2. ČERVENCE 1917

Tábor čs. vojska v Jezerné. (Obrázek z 1917 roku)

Sčítání brigádního komitétu v Jezerné. (Obrázek z 1917 roku)

БИТВА ПІД ЗБОРОВИМ 2 ЛИПНЯ 1917 РОКУ

була важливим моментом в історії чехословацької нації. Вперше від битви на Білій Горі у 1620-му році чеське військо воювало як одне ціле.

Чехословацька стрілецька бригада у кількості 3 500 чоловік воювала в ділянці Зборів – Августівка проти 5 500 бійцям австрійської армії, які були набагато краще визброєні гарматами та кулеметами мали розгалужену та якісну мережу окопів з головним опевненням на позначці 394 «Могіла».

Під час атаки Чехословацька стрілецька бригада проломил ворожий фронт, прорвалася аж за третю лінію оборони та просунулася вперед більше ніж на 4 км, подекуди аж на 5,5 м. Під час боїв чехословаки захопили 3 300 ворогів, у тому числі 62 офіцери, заволоділи 20 ворожими гарматами та кількою кількістю кулеметів, гвинтівок, гранат, амуніції та іншим військовим матеріалом.

Втрати чехословаків налічували 167 чоловік, полеглих у прямиому бою, у тому числі 5 офіцерів; 17 чоловік померло наслідки тяжких, смертельних

BITVA U ZBOROVA 2. ČERVENCE 1917

byla důležitým momentem dějin československého národa. Poprvé od bitvy na Bílé Hoře v roce 1620 zde bojovalo české vojsko jako celek.

Československá střelecká brigáda s 3.500 muži bojovala v úseku Zboriv - Avgustovka proti 5500 vojákům rakouské armády, kteří byli mnohem lépe vyzbrojeni děly i kulomety a měli vybudovanou kvalitní a rozsáhlou síť zákopů s dominantním opevněným bodem na kótě 394 „Mogila“.

Během útoku prolomila frontu nepřítele, pronikla až za třetí obrannou linii nepřátelských pozic a postoupila o více než 4 km, někde až 5,5km. V průběhu boje zajali Čechoslováci 3 300 nepřátel včetně 62 důstojníků, zmocnili se 20 nepřátelských polních děl a velkého počtu kulometů, pušek, granátů, střeliva a dalšího vojenského materiálu.

Ztráty Čechoslováků činily 167 mužů padlých v přímém boji včetně 5 důstojníků, 17 mužů zemřelo následkem těžkých smrtelných zranění, 11 mužů bylo nezvěstných a pravděpodobně padlých.

Dvojazyčný plakát se základními informacemi o bitvě. Autor D. Filáček, překlad objednan u internetové služby „Překlady Tři želvy“ (preklady@trizelvy.com). Barevný tisk, zalaminováno.

3 TEXT DVOJAZYČNÉ TABULE A ILUSTRÁČNÍ FOTKY (v muzeu a na mohyle)

Bylo by záhodno, aby tento text byl oficiálně umístěn u Bratrské mohyly a mohl tak informovat místní i příchozí o historii, významu a úctě, kterou k tomuto místu (a lidem, kteří o něj pečovali) chováme.

„MOHYLA BRATRŮ“

4. ČERVENCE 1917, 3 DNY PO BITVĚ U ZBOROVA, BYLO 190 PADLÝCH ČESKOSLOVENSKÝCH DOBROVOLNÍKŮ POHŘBENO DO SPOLEČNÉHO HROBU S IMPROVIZOVANOU MOHYLOU SEVERNĚ OD KÓTY 352 U KOSTELA ŘECKO-KATOLICKÉ (DNES PRAVOSLAVNĚ) CÍRKVE.

POZEMEK, NÁLEŽÍCÍ TEHDY ŘECKO-KATOLICKÉ CÍRKVI, BYL V BŘEZNU 1927 VYKOUPEN A BYL ZDE POSTAVEN NOVÝ PAMÁTNÍK ZBOROVSKÉ BITVY, SLAVNOSTNĚ OTEVŘENÝ BĚHEM NÁRODNÍ ZBOROVSKÉ POUTI 2. 7. 1927.

NÁVRH PAMÁTNÍKU V PODOBĚ LEGIONÁŘSKÉ ZEMLJANKY VYPRACOVAL ARCHITEKT JAROSLAV RÖSSLER. STAVBU Z BETONU A ZEMINY ŘÍDIL ARCHITEKT JAROSLAV HOŽVIC ZE LVOVA. KOVOVÉ PRVKY BYLY PŘIVEZENY Z PRAHY. STAVEBNÍ PRÁCE PROBÍHALY OD ZÁŘÍ 1926, V ČERVENCI 1927 BYLY DOKONČENY OSAZENÍM BRONZOVÉ DESKY S ČESKO-POLSKÝM NÁPISEM.

ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY BYL PAMÁTNÍK ZNAČNĚ POŠKOZEN. SOVĚTSKÁ STRANA SICE POVOLILA JEHO OPRAVU A OSAZENÍ NOVÉ DESKY, NYNÍ JIŽ S ČESKO-UKRAJINSKÝM NÁPISEM, DALŠÍ NÁVŠTĚVY VŠAK BYLY ZAKÁZÁNY.

O PAMÁTNÍK SE AŽ DO ROKU 1990 STARALI OBYVATELÉ OBCE CECOVÁ (NYNÍ KALINIVKA). DÍKY JEJICH ÚSILÍ BYL UCHOVÁN V PODOBĚ Z ROKU 1945 AŽ DO DNEŠNÍ DOBY.

«БРАТСЬКА МОГИЛА»

4-ГО ЛИПНЯ 1917 РОКУ, ЧЕРЕЗ ТРИ ДНІ ПІСЛЯ БИТВІ ПІД ЗБОРОВОМ, 190 ЗАГИБЛИХ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ДОБРОВОЛЦІВ БУЛИ ПОХОВАНІ ДО СПІЛЬНОЇ ІМПРОВІЗОВАНОЇ БРАТСЬКОЇ МОГИЛИ НА ПІВНІЧ ВІД ПОЗНАЧКИ 352, БІЛЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ (НИНІ ПРАВОСЛАВНОЇ) ЦЕРКВИ.

ЗЕМЛЯНА ДІЛЯНКА, ЩО НАЛЕЖАЛА ТОДІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІЙ ЦЕРКВІ, В БЕРЕЗНІ 1927 РОКУ БУЛА ВИКУПЛЕНА І НА НІЙ БУВ ПОБУДОВАНИЙ МЕМОРІАЛ ЗБОРОВСЬКОЇ БИТВІ, ЯКИЙ УРОЧИСТО ВІДКРИЛИ ПІД ЧАС НАРОДНОГО ЗБОРОВСЬКОГО ПАЛОМНИЦТВА 2. 7. 1927 РОКУ.

ПРОЕКТ МЕМОРІАЛУ, НА ЗРАЗОК ЛЕГІОНАРСЬКОЇ ЗЕМЛЯНКИ, СТВОРИВ АРХІТЕКТОР ЯРОСЛАВ РЕССЛЕР. БУДІВНИЦТВОМ З БЕТОНУ ТА ЗЕМЛІ КЕРУВАВ ЛЬВІВСЬКИЙ АРХІТЕКТОР ЯРОСЛАВ ГОЖВИЦ. МЕТАЛЕВІ ЕЛЕМЕНТИ КОНСТРУКЦІЇ БУЛИ ЗАВЕЗЕНІ З ПРАГИ. БУДІВЕЛЬНІ ПРАЦІ ТРИВАЛИ ВІД ВЕРЕСНЯ 1926 РОКУ, В ЧЕРВНІ 1927 РОКУ БУЛИ ЗАВЕРШЕНІ ВСТАНОВЛЕННЯМ БРОНЗОВОЇ МЕМОРІАЛЬНОЇ ДОШКИ З ЧЕСЬКО-ПОЛЬСЬКИМ НАПИСОМ.

ЗА ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ БІЛЬША ЧАСТИНА МЕМОРІАЛУ БУЛА ПОШКОДЖЕНА. РАДЯНСЬКА СТОРОНА ДОЗВОЛИЛА ЙОГО ВІДРЕМОНТУВАТИ ТА ВСТАНОВИТИ НОВУ ДОШКУ, АЛЕ ЦЬОГО РАЗУ З ЧЕСЬКО-УКРАЇНСЬКИМ НАПИСОМ, ОДНАК ПОДАЛЬШІ ВІЗИТИ БУЛИ ЗАБОРОНЕНІ.

ДО 1990 РОКУ МЕМОРІАЛ ДОГЛЯДАЛИ МЕШКАНЦІ СЕЛИЩА ЦЕЦОВА (НИНІ КАЛІНІВКА). ЗАВДЯКИ ЇХНІЙ ОПІЦІ ВИН ЗБЕРІГСЯ У НАЛЕЖНОМУ СТАНІ ВІД РОКУ 1945 АЖ ДО СУЧАСНОСТІ.

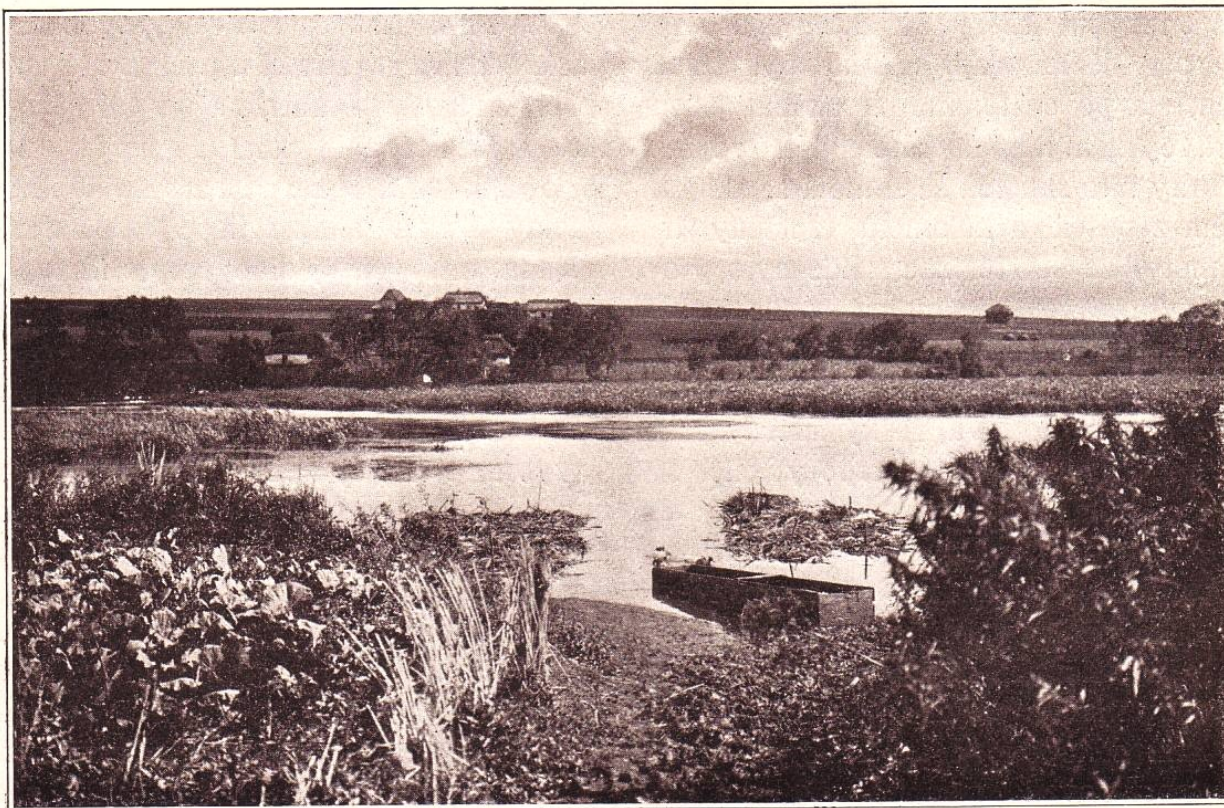
Vlevo je naše deska, resp. její replika vč. nerezového

stojanu předána do Zborovského muzea. Ostatní snímky dokumentují hledání vhodného místa u vstupu k mohyle (zídka je nízká, chtělo by to zřejmě samostatný stojan).

4 ŘEKA STRYPA U CECOVÉ - POROVNÁNÍ HIST. A SOUČ. FOTOGRAFIE

Toto je obrázek z knihy „ZA SVOBODU“ s podtitulkem „Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914 – 1920“, vydané v roce 1924 ve vlastním nákladu O. Vaňkem. Byl předlohou při hledání místa, které se co nejvíc podobá této 93 let staré fotografii. Zde je výsledek:

Řeka Strypa u Cecové.

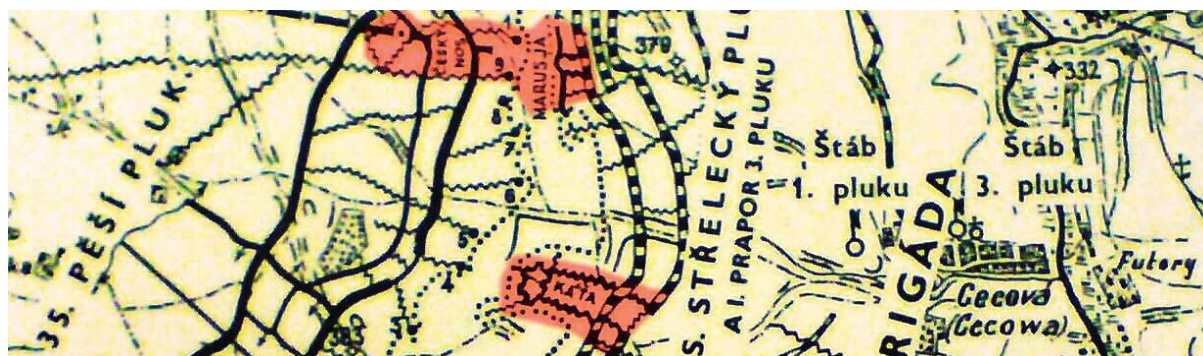
CO BY BYLO POTŘEBA PŘÍŠTĚ...

Na bojové linii najít místa „ohňových oblouků“ Marusja a Kat'a, přesnějším způsobem vztáhnout průběh linií pozic, obrany i útoku k bodům dobře identifikovatelným v současném terénu.

Orientaci na bojišti podložit měřením GPS.

Mít sebou stativ pro kvalitnější pořízení panoramatických snímků.

Mít víc času – pobýt tam pouze jeden den je vzhledem k délce cesty (a zejména prostojeům při přechodu hranic) velmi neefektivní.

...A CO BY SE DALO UDĚLAT V RÁMCI PROJEKTU „LEGIE 100“?

Začít jednat o možnosti vzniku malého muzea naší bitvy ve Zborově, nebo ještě lépe v Kalinivce. Je k tomu zapotřebí podpora ČsLO, MNO i vlády, projekt, mezinárodní úmluvy, peníze, ale hlavně a ze všeho nejvíce je třeba nadšení...

Některé historické exponáty pro toto muzeum dohledat v našich archívech, některé v soukromí, ale nezapomeňme, že lze hledat také přímo na bojišti.

Velmi by pomohla letecká prospekce - snímkování terénu, kdy obvykle světle zelený porost odhalí rozorané valy a tmavě zelený příkopy. Jak je to přínosné dokumentuje kvalitní materiál „*Polní opevnění z roku 1813 mezi Postoloprty a Budyní nad Ohří: výsledky letecké prospekce a historického bádání*“, který je k vidění na:

<http://www.primaplana.net/txt/studie/opevneni-ohre-1813.html>

Z výsledků této činnosti připravit a vydat o Zborově souhrnnou publikaci a dostat ji v příštích letech nejen na trh, ale i do škol.

TAK JEN DO TOHO, STÉ VÝROČÍ BITVY TADY BUDE CO NEVIDĚT!

Zborov 2010

Zpráva o cestě českomoravské pracovní skupiny, červen 2010

Nedílnou součástí tohoto materiálu je samostatná příloha „Orientace na bojišti“

na základě vyprávění a poznámek účastníků

napsal: Dalibor Filáček

fotografie: Milan Žatka, František Macek, René Kontra

přif studio

© 2010

